

Prof. dr hab. Andrzej Bednarczyk
Wydział Malarstwa
Akademia Sztuk Pięknych im. Jana Matejki
w Krakowie

Kraków, dnia 17 maja 2018 r.

**Recenzja rozprawy *Materialny wymiar „dematerializacji” sztuki współczesnej,*
w przewodzie doktorskim mgr Kingi Olesiejuk, wszczętym na Wydziale
Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki Akademii Sztuk Pięknych im. Jana
Matejki w Krakowie**

1. Ścieżka edukacyjna i zawodowa

Kinga Olesiejuk urodziła się 3 marca 1983 roku. W latach 1998-2002 uczęszczała do klasy o profilu biologiczno-chemicznym, Liceum Ogólnokształcącego im. Jana Zamojskiego w Lublinie. Edukację uniwersytecką rozpoczęła na Wydziale Filozofii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Następnie podjęła studia na wydziale Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki Akademii Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie, w zakresie specjalności – konserwacja malarstwa. Studia te zakończyła z wyróżnieniem otrzymanym za przygotowaną pod kierunkiem prof. Grażyny Korpala pracę magisterską zatytułowaną *Idea przemijania w aspekcie problemów konserwatorskich instalacji Ilji Kabakowa Szkoła Nr 6 – wartość budująca czy umniejszająca znaczenie dzieła sztuki?* Bezpośrednio po otrzymaniu tytułu magistra, kontynuowała naukę w ramach Środowiskowych Studiów Doktoranckich na macierzystej uczelni, gdzie pod opieką naukową swojej promotorki realizowała projekt badawczy, który doprowadził do stworzenia, poddawanej tu przeze mnie analizie, rozprawy doktorskiej.

Pani Olesiejuk od 2010 roku do chwili obecnej piastuje stanowisko konserwatora Galerii Sztuki Współczesnej Bunkier Sztuki w Krakowie. W zakres jej obowiązków wchodzi między innymi opieka konserwatorska nad kolekcją, udział w projektach rozbudowy, nadzór konserwatorski nad wypożyczeniami i organizacją wystaw czasowych, uczestnictwo w programach edukacyjnych i projekcie digitalizacji kolekcji, jak również współpraca kuratorska w organizacji wystaw i wydarzeń. Wiedza, doświadczenie i kompetencje ugruntowane w związku z pełnieniem powyższych stały się podstawą do opracowania doktorskiej dysertacji.

Ponadto pani Olesiejuk od 2009 roku współpracowała między innymi z takimi instytucjami, jak Ośrodek Dokumentacji Sztuki Tadeusza Kantora w Krakowie,

Galeria Sztuki Współczesnej BWA Sokół w Nowym Sączu, Muzeum Narodowe w Krakowie, Lubelskie Towarzystwo Zachęty Sztuk Pięknych, Ośrodek Międzykulturowych Inicjatyw Twórczych Rozdroża w Lublinie.

Zamieszczona w dokumentacji przewodowej lista wybranych realizacji konserwatorskich przeprowadzonych na zlecenie ASP w Krakowie oraz renomowanych pracowni konserwatorskich obejmuje osiem pozycji dotyczących XVI i XVIII wiecznych obiektów malarskich.

Doktorantka dwukrotnie odbywała staże zawodowe, a to w Institut Valencià d'Art Modern (IVAM), Hiszpania - 2009 oraz w Chinati Foundation, Marfa, Teksas, Stany Zjednoczone - 2008.

2. Dorobek naukowy

Pani mgr Kinga Olesiejuk opublikowała 6 tekstów wydanych przez Muzeum Okręgowe im. Leona Wyczółkowskiego i Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zabytków w Bydgoszczy, Galerię Sztuki Współczesnej Bunkier Sztuki w Krakowie, Fragile. Pismo Kulturalne Nr 2 (24) 2014, Archetyp Publications w Londynie oraz Wydawnictwo Universitas w Krakowie.

Prezentowała swój dorobek naukowy w ramach dziesięciu konferencji i warsztatów w Krakowie, Warszawie, Bydgoszczy, Lizbonie, Wiedniu, Londynie Ferrarze, Amsterdamie i Lublanie.

Otrzymała stypendium Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, granty Network for Conservation of Contemporary Art Research oraz Gabo Trust for Conservation of Sculpture. Szczegółowa lista powyżej wzmiankowanych osiągnięć z podaniem miejsc, dat, nazw i tytułów stanowi część dokumentacji przewodowej.

3. Analiza rozprawy doktorskiej

Podstawą do stworzenia przedstawionego mi do oceny opracowania jest zespół problemów, na jakie natknęła się autorka w trakcie pełnienia obowiązków opiekuna konserwatorskiego kolekcji, wystaw i innych form upublicznień Galerii Sztuki Współczesnej Bunkier Sztuki w Krakowie na przestrzeni ostatnich ośmiu lat. Problemy te nie są w jej zawodowym doświadczeniu niczym nowym. Już praca magisterska borykająca się ze sformułowaniem programu konserwatorskiego dla instalacji Ilii Kabakowa była polem, na który pani Olesiejuk po raz pierwszy postawiła pytanie o rudymen tarne prawidła sztuki konserwatorskiej wobec dzieł sztuki współczesnej. Pytanie to ponawia na samym początku doktorskiej dysertacji słowami: *Czy w ogóle można myśleć o konserwacji w kontekście sztuki, która zapowiada zaniechanie lub unikanie materiału, poddającego się utrwaleniu i restauracji; więcej nawet, która daje się zidentyfikować jako szczególny rodzaj sztuki i ze względu na lekceważący bądź niechętny stosunek do tradycyjnych, przedmiotowych form utrwalania sztuki?*

Aby znaleźć odpowiedź na tak jasno postawione pytanie, doktorantka stosuje klasyczną i dobrze ugruntowaną metodę teoretyzującego praktyka, czyli wychodząc od problemu, jaki ujawnił się w trakcie pracy konserwatorskiej kwestionuje, generalizuje i charakteryzuje go, aby ujawnić i zrozumieć jego źródła. Następnie,

retrospektywnie buduje wobec tego problemu perspektywę poznawczą opartą na rzetelnej analizie literatury przedmiotu tak, aby jej własne intuicje prowadzące do sformułowania hipotez roboczych móc skonfrontować z dostępnymi w literaturze przedmiotu postawami, teoriami, i rozstrzygnięciami. Uzyskawszy w ten sposób „globalny” obraz problemu, podejmuje ścieżkę prospektywną od uniwersaliów ku konkretowi.

W zgodzie z najlepszym intelektualnym obyczajem doktorantka poddaje zgromadzoną przez siebie wiedzę analizie dziewięciorga rodzajów.

Po pierwsze, mając świadomość, że kwestionuje obyczajowy język, poddaje go analizie werbalnej, w tym znaczeniu, że pyta o semantyczną zawartość niektórych wyrazów dyskursu konserwatorskiego.

Po drugie, co w oczywisty sposób wynika z pierwszego, przeprowadza analizę pojęciową egzaminując ich adekwatność wobec przyporządkowywanych im zjawisk.

Po trzecie, drogą analizy ideowej, sprawdza czystość używanych przez siebie struktur logicznych.

Po czwarte, tak oczyszczony „materiał” myśli poddaje analizie bibliograficznej, czyli zderza go z tym, co wypełnia już dyskursywne pole teorii konserwacji i restauracji dzieł sztuki współczesnej.

Po piąte, pole to poddaje analizie historycznej, ujawniając, jak dyskurs konserwatorski kształtował się i jakimi trajektoriami postępowały po sobie jego paradygmatyczne stałe, na przestrzeni lat.

Po szóste, wielość uzyskanych w ten sposób punktów widzenia i poglądów, często pozostających względem siebie w nieusuwalnej sprzeczności, poddaje analizie porównawczej.

Po siódme, aby w trakcie penetrowania wielu odmiennych dziedzin, tradycyjnie obcych, a przez sztukę współczesną wprzęgniętych w jej zakres, dla zachowania ostrości granic, idee te poddaje analizie dyscyplinarnej, dzięki czemu późniejsze wnioski uzyskują potwierdzenie swej zasadności.

Po ósme, co szczególnie istotne dla konserwatorce-praktyczki, wszelkie teoretyczne założenia poddaje analizie faktograficznej, aby to, co mniema zderzyć z tym, co niosą realne wydarzenia artystyczne.

W końcu po dziewiąte, stara się, choć nie zawsze z powodzeniem, stosować analizę fenomenologiczną tak, aby móc uzyskać ogląd faktów nieuwarunkowanych wcześniejszymi założeniami.

Opara na tych analizach, dokonana w czwartym rozdziale opracowania prezentacja dziesięciu rodzajów materialnych wymiarów dematerializacji dzieł sztuki została zbudowana w formie pięciu, wynikających z siebie części.

Autorka zaczyna od charakterystyki zjawiska, w której ujawnia to, co odróżnia je zarówno od tradycyjnego pojmowania materiału, jak i od innych jego rodzajów w sztuce współczesnej.

Następnie opisuje artystyczne postawy towarzyszące, lub wywodzące z siebie takie a nie inne traktowaniu materiału w praktyce kreatywnej. Na tej podstawie autorka formułuje problem, z jakim musi zmierzyć się osoba podejmująca działania konserwatorskie, czy restauratorskie, by z kolei zaprezentować zespół możliwych do przyjęcia rozwiązań.

Każdy z dziesięciu podrozdziałów tej części dysertacji zamknięty został finalnym wnioskiem. Na każdym etapie prezentowania, kwestionowania i wnioskowania pani Olesiejuk odnosi się do przykładów zaczerpniętych z własnych poczynań konserwatorskich dokonanych wobec konkretnych dzieł sztuki.

Dysertacja Pani Olesiejuk jest jasno i dobrze skonstruowaną prezentacją nowatorskiego podejścia do problemu konserwowania i restaurowania dzieł, których materialność w konsekwencji rewolty konceptualizmu i jej późniejszych skutków zmieniła swoje znaczenie. Jest to opracowanie kompletne, wolne od niedociągnięć formalnych, merytorycznych nieścisłości oraz faktograficznych braków. Co zaś szczególnie istotne, jest wolne od pochopnych wnioskowań wobec kwestii niedomkniętych i niedomykalnych.

W tekście znalazłem jedynie dwa błędy – werbalny i merytoryczny – które wskażę, choć nie mogą stanowić podstawy do obniżenia mojej oceny całości.

Na stronie 72-jej autorka wspomina o opiece kuratorskiej, czyli, *expresis verbis*, o opiece opiekuńczej. Określenie to pozostaje w obiegowym użyciu rozmów „galeryjnych”, a jest skutkiem faktu, iż potoczny język nie nadąża za społecznymi zmianami funkcji. Dysertacja, która z powodzeniem radzi sobie z tworzeniem terminologii adekwatnej do nowych zjawisk na polu konserwacji i restauracji, powinna poradzić sobie z opisaniem i tego zjawiska, szczególnie, że w praktyce, jak wykazała autorka, działania kuratorki i konserwatorki sztuki współczesnej muszą się częstokroć zająć.

Bardziej niepokojące jest użycie przez autorkę na stronie 65-tej określenia „przebrzmiałe zjawiska artystyczne”. Otóż nie istnieje żadne przebrzmiałe zjawisko artystyczne. Określenie to, pozostające w potocznym dyskursie historyków sztuki i kuratorów, prawdopodobnie jest efektem bezrefleksyjnego przeniesienia pojęcia paradygmatu z dziedziny nauk ścisłych do dziedziny sztuki. Tam faktycznie przyjęcie za prawdziwą nową teorię powoduje, że ta zastąpiona staje się przebrzmiałą i jako taka wchodzi w zakres, li tylko, historii nauki, a nie jej samej. Nie tak się jednak rzeczy mają w sztuce. W słusznie postulowanym na stronie 430-tej przeciwstawieniu sztuki tradycyjnej, sztuce współczesnej, nie istnieje pośredni człon sztuki przebrzmiałej. Stygmatyzowanie dzieł tym określeniem jest po prostu bezpodstawne i szkodliwe.

Fakt, iż mimo usilnych starań wyłuskałem jedynie te dwa drobne niedociągnięcia, uważam za wielki sukces doktorantki.

4. Wnioski

Pani mgr Kinga Olesiejuk podjęła pionierski na gruncie polskim wysiłek stworzenia kompletnej bazy pojęciowej i teoretycznej do rozpoczęcia dyskusji nad koniecznym kierunkiem przemian paradygmatu sztuki konserwatorskiej i restauratorskiej w obliczu dzieł sztuki współczesnej wymykających się dotychczas możliwości ich opisywania i traktowania w usankcjonowanym tradycją języku tej dyscypliny. Stworzyła podwaliny możliwych do przyjęcia metod, które, co warto podkreślić, bazując na dorobku poprzedników i w pełnym jego poszanowaniu, dają nadzieję na otoczenie opieką dzieł sztuki współczesnej we wszelkich, znanych nam dotychczas przejawach. Co więcej, zastosowana przez nią metoda analizy,

umożliwia wprzęgnięcie w ten porządek nowych, nieznanych nam jeszcze zjawisk artystycznych, bez konieczności nieustannego redefiniowania treści paradygmatycznych. Szczególnie cennym jest fakt, że pani Olesiejuk w udany sposób łączy teorię i praktykę restauracji i konserwacji dzieł sztuki współczesnej w jeden logicznie spójny i efektywnie rodny konglomerat pojęć, i strategii wykonawczych. Gdyby w strukturach akademickich miano powołać do istnienia tak potrzebną pracownię konserwacji i restauracji sztuki współczesnej, (do czego, sam będąc artystą transmedialnym, gorąco i jawnie nawołuję) z pełną odpowiedzialnością rekomendowałbym jej osobę do współtworzenia tej jednostki.

5. Konkluzja

Pani mgr Kinga Olesiejuk z powodzeniem przeszła wszystkie etapy ścieżki edukacyjnej, które uprawniają ją do ubiegania się o otrzymanie stopnia doktora. Jej doświadczenie zawodowe oraz dorobek naukowy pozostają w zgodzie z zakresem podjętej tematyki doktorskiego programu badawczego i stanowią jego solidną podstawę teoretyczną, eksperymentalną i wykonawczą. Permanentna współpraca z wiodącymi instytucjami animującymi, prezentującymi i kolekcjonującymi sztukę współczesną są istotnym czynnikiem weryfikującym zasadność stawianych tez i twierdzeń. Praca doktorska jest w pełni oryginalnym i niezaprzeczalnie pionierskim rozstrzygnięciem problemów od wielu lat oczekujących na rozwiązanie.

Dlatego wnoszę o przyjęcie omówionej powyżej rozprawy doktorskiej i o nadanie pani mgr Kinge Olesiejuk stopnia doktora w dziedzinie sztuk plastycznych w dyscyplinie konserwacji i restauracji dzieł sztuki.

Jednocześnie, biorąc pod uwagę wysoką jakość pracy doktorskiej, nowatorskie podejście i kompleksowe rozwiązanie postawionych problemów, jak również fundamentalny pozytywny wpływ, jaki może wywrzeć na praktykę i rozwój reprezentowanej dyscypliny wnoszę o przyznanie tej pracy Nagrody Prezesa Rady Ministrów.

Andrzej Bednarczyk